

ФЕДОРЧУК О.М.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і підприємництва
Херсонський державний університет
ШПАК Ю.В.,
д.н.д.у., доцент,
професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет "Житомирська політехніка"
ДЕГТЯРЕНКО М.А.,
кафедра аграрного права та землекористування
університет ім. Марії Кюрі-Склодовської

РОЛЬ ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

Продовольча безпека є важливою складовою соціально-економічної політики держави з локальної та глобальної точки зору, оскільки, з метою забезпечення національного суверенітету, визначає її статус на міжнародній агропродовольчій арені. Особливої актуальності набуває забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнної ситуації з врахуванням стану виробничої інфраструктури аграрного сектору. Такий важливий і водночас багатовекторний контекст формування продовольчої безпеки України вимагає, по-перше, плановості у термінах розробки та прийняття управлінських рішень у площині активного пошуку можливостей нарощування потенціалу продовольчої безпеки для суспільного зростання; по-друге, вимагає систематичного моніторингу рівня самозабезпечення населення продовольством та постійної ідентифікації споживання доступних, якісних, екологічно безпечних продуктів харчування; по-третє, зумовлює необхідність розробки індикаторів оцінки рівня продовольчої безпеки в контексті формування їх окремих груп відповідно до імперативів стратегічного розвитку сфери продовольчої безпеки у свідомості воюючої держави.

Продовольча безпека держави також трактується як міждисциплінарне соціально-економічне явище, яке характеризує здатність держави забезпечити

населення збалансованим повноцінним харчуванням якісними та безпечними продуктами за умов належного фізичного та економічного доступу до них на основі внутрішньої продовольчої незалежності держави [1].

Вважаємо, що проблема продовольчої безпеки в умовах стану війни комплементарно пов'язана з проблемою продовольчого суверенітету (food sovereignty) - станом продовольчої безпеки, за якого фізична та економічна доступність життєво необхідних продуктів харчування для населення забезпечується за рахунок внутрішнього виробництва цих продуктів і запасів державного матеріального резерву [2].

Критичним фактором для продовольчої безпеки будь-якої країни є війна. Багато сучасних продовольчих криз пов'язані саме з війною та військовими конфліктами. Слід розглядати чотири складові війни, які впливають на продовольчу безпеку: а) роззброєння; б) міграція населення, викликана конфліктом; в) контроль над продовольчими товарами сторонами військового конфлікту; г) голод як "ознака війни". Це пояснює, чому уряди або воюючі сторони часто не можуть або не хочуть реагувати на продовольчі кризи і чому міжнародна гуманітарна допомога ускладнюється [3].

У світі зростає кількість людей, які живуть в умовах постійних загроз продовольчій безпеці, на жаль, Україна не є винятком у цьому процесі. Найбільш помітним впливом військових конфліктів на продовольчу безпеку є знищення сільськогосподарських угідь, іригаційних систем та виробничої інфраструктури аграрного сектору.

Хронічна відсутність продовольчої безпеки, в свою чергу, може стати вирішальним фактором затягування та загострення військових конфліктів, провокуючи порочне коло насильства та голоду [4].

Ми виділяємо чотири аспекти того, як ці військові конфлікти впливають на продовольчу безпеку: переміщення, спричинене конфліктом, міграції, контроль над продовольством та голод як ознака війни. Ці параметри є ключовими факторами, що підсилюють порочне коло між продовольчою безпекою та насильницьким конфліктом.

Відсутність продовольчої безпеки є не тільки побічним продуктом війни, але і знаходиться в центрі уваги насильницьких конфліктів, наприклад, з метою забезпечення продовольством сторін конфлікту, збору ренти для військової організації або для нанесення значних втрат противнику в живій силі. Міжнародне співтовариство, як і раніше, стикається з проблемами, які не дозволяють розірвати порочне коло насильства і голоду, що стає ще більш складною сферою дій, оскільки за останні кілька років ми стали свідками різкого зростання проблем продовольчої безпеки і голоду через конфлікти.

Для вирішення цієї проблеми необхідно, перш за все, на правовому і політичному рівні домогтися гарантування доступу до продовольства всіх конфліктуючих сторін, як безумовного права людей.

Продовольча безпека має стати ключовим питанням у забезпеченні міжнародної безпеки. По-третє, покращення співпраці та координації між цими суб'єктами також вимагає набагато кращого розуміння місцевих механізмів реагування на продовольчі кризи та конфлікти, а також місцевого сприйняття світу, що має бути враховано при плануванні та здійсненні операцій з надання допомоги та національних стратегій реагування. Нарешті, зв'язок між раннім попередженням і ранніми діями, який посилюється за останнє десятиліття, необхідно більш систематично застосовувати в контексті конфліктів для захисту населення і засобів для виживання до того, як криза стане реальністю.

Враховання цих чотирьох ключових положень може допомогти місцевим кооперативам, національним урядам, міжнародним гуманітарним організаціям та організаціям розвитку, а також установам ООН вжити ефективних превентивних та надзвичайних заходів проти продовольчих криз в умовах насильницьких конфліктів, включаючи інтеграцію світового підходу до (довгострокових) продовольчих страйків для боротьби з голодом та конфліктами.

Також цікавим і позитивним буде досвід України у вирішенні питань продовольчої безпеки в умовах масштабного військового конфлікту. Так, Кабінет Міністрів України видав "План заходів щодо забезпечення

продовольчої безпеки в умовах воєнного стану", затверджений розпорядженням № 327-р від 29 червня 2022 року. Цим розпорядженням встановлюються наступні заходи: а) здійснення моніторингу продовольчої безпеки, який включає аналіз прогнозних балансів споживчого попиту і пропозиції на основні види сільськогосподарської продукції та регулювання граничних рівнів цін (тарифів), торговельних надбавок, нормативів рентабельності на окремі види продукції, товарів і послуг, що мають високу соціальну значущість; в) задоволення загальних потреб держави в частині забезпечення населення територіальних громад в районах проведення активних бойових дій продуктами харчування тривалого зберігання д) створення можливостей для самозабезпечення продовольством територіальних громад та домогосподарств; е) забезпечення повноцінного функціонування підприємств агропромислового комплексу, зокрема шляхом задоволення попиту на імпортні складові; ж) регулювання пропозиції внутрішнього ринку продукцією вітчизняного виробництва та забезпечення експорту [5]. Крім того, пропонуємо розглянути можливість формування частини продовольчих резервів на території країн-партнерів України для уникнення ризиків знищення продовольчих запасів України під час військових дій.

Під продовольчою безпекою в умовах воєнного стану пропонуємо розуміти такий стан економіки країни, який дозволяє захистити життєво важливі інтереси людини, суспільства, регіону та держави в частині гарантування фізичної, економічної та соціальної доступності, безпечності та якості продовольства, стабільності продовольчої безпеки населення і продовольчого суверенітету.

В результаті нашого дослідження встановлено прямий причинно-наслідковий зв'язок між війнами та станом виробничої інфраструктури аграрного виробництва і продовольчою безпекою і, як наслідок, голодом.

Таким чином, продовольча безпека має стати ключовим питанням у забезпеченні міжнародної безпеки. Зв'язок між раннім попередженням і превентивними заходами, який посилюється за останнє десятиліття, повинен

більш систематично застосовуватися в контексті військових конфліктів для захисту населення і продовольства до того, як ці конфлікти стануть реальністю.

Врахування цих ключових розумінь може допомогти місцевим громадам, національним урядам, міжнародним гуманітарним організаціям та спеціалізованим установам ООН вживати ефективних превентивних заходів, Спеціалізовані установи ООН та спеціалізовані агентства ООН займаються ефективним превентивним та екстреним реагуванням на продовольчі кризи в контексті військових конфліктів, часто інтегруючи підхід миротворчості в (довгострокові) продовольчі заходи реагування на голод та військові конфлікти.

Список використаних джерел

1. Перетворюючи наш світ: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html>.
2. Резолюція Ради Безпеки ООН 2417 (2018) (2018) [про відсутність продовольчої безпеки, спричинену конфліктом] / прийнята Радою Безпеки на її 8267-му засіданні 24 травня 2018 року <https://digitallibrary.un.org/record/1627380?ln=en>, дата доступу: 28 жовтня 2021 р.
3. Сучасні особливості продовольчої безпеки України : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9705/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%D87%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
5. Про безпечність та якість харчових продуктів в Україні : проект Закону України № 8370-I від 28.04.2011. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI01G.html